

<https://doi.org/10.52326/csd2022.11>

REVITALIZATION OF TANGIBLE AND INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE ELEMENTS – BRIDGE BETWEEN GENERATIONS

REVITALIZAREA ELEMENTELOR DE PATRIMONIU CULTURAL MATERIAL ȘI IMATERIAL – PUNTE DE LEGĂTURĂ ÎNTRE GENERAȚII

Svetlana BANARU¹, *Master*

Aurelia LITVIN², *PhD. hab., Prof.*

ORCID: 0000-0003-3756-0856

Alexandru NISTIRIUC³, *PhD., Assoc.prof.*

ORCID: 0000-0003-0709-2393

¹*Muzeul Satului Sofia, Sofia, Drochia, Republic of Moldova*

²*Technical University of Moldova, 168, Stefan cel Mare bd, Chisinau, Republic of Moldova*

³*Technical University of Moldova, 168, Stefan cel Mare bd, Chisinau, Republic of Moldova*

Abstract. The revitalization of heritage elements is possible thanks to the focus of communication efforts with visitors of the third age, with folk craftsmen and authors of many works of folk art that already have a history. The choice of means of communication is mostly made by choosing from the categories of the target audience, organizing different creative workshops; sessions in which to research theoretically but also practically some techniques for making valuable works; traditional native song and dance activities; traditional holidays in which to promote the folk wear, the clothing of the inhabitants both related to hand weaving, factory, as well as sewing, embroidery, braiding, etc.; worship customs and related to calendar holidays that have many scenarios that include elements of both material and immaterial goods.

Keywords: *development, heritage, tourism, visitor.*

JEL classification: *Z320*

Abstract. Revitalizarea elementelor de patrimoniu este posibilă datorită concentrării eforturilor de comunicare cu vizitatorii de vârstă a treia, cu meșterii populari și cu autorii multor opere de artă populară care au deja o istorie. Alegerea mijloacelor de comunicare se face de cele mai multe ori alegând din categoriile de public țintă, organizând diferite ateliere de creație; sesiuni în care să se cerceteze teoretic dar și practic unele tehnici de realizare a unor lucrări valoroase; activități de cântec și dans tradițional autohton; sărbători tradiționale în care să se promoveze vestimentația populară, îmbrăcămintea locuitorilor atât legată de țesutul manual, de fabrică, cât și de cusut, brodat, împletit etc.; obiceiuri de cult și legate de sărbătorile calendaristice care au multe scenarii ce includ elemente atât de bunuri materiale cât și imateriale.

Cuvinte cheie: *dezvoltare, patrimoniu, turism, vizitator.*

Muzeul de Istorie și Etnografie Sofia oferă consumatorilor săi, adică vizitatorilor și turiștilor, experiențe unice, la nivel estetic, inspirațional și educativ prin intermediul activităților culturale, educative și proceselor de revitalizare a elementelor de patrimoniu cultural material și imaterial ce implică interacțiune și recreere în același timp. Chiar dacă poate sunt dificultăți în ce privește absența bugetelor aferente programelor desfășurate și dezvoltării activității muzeale, precum și conștientizarea limitată a importanței promovării muzeului, instituția desfășoară un domeniu de activitate complex care este îndreptat spre diverse categorii de public.

Chiar și în ultimii ani, când a fost o situație nu chiar favorabilă din cauza pandemiei Covid-19 și numărul de vizitatori s-a redus considerabil, s-a recurs la promovarea instituției și a bunurilor sale prin intermediul mediului online, a rețelelor de socializare și chiar mass media a îmbrățișat cu o

deschidere mai mare inițiativele și programele muzeale care apar în fața publicului, atât celui ce ne trece pragul instituției, cât și al celui virtual. Acest dialog între generații, indiferent prin care moduri de comunicare se petrece, permite fără îndoială cercetarea și analiza diferitor elemente și tehnici prin care s-au creat o multitudine de bunuri culturale textile, vestimentare, gastronomice, de uz gospodăresc ce au făcut posibilă îmbogățirea mediului de trai al societății, și deja peste ani, după ieșirea multora din funcție, îmbogățirea colecțiilor muzeului nostru.

Pentru fiecare vizitator, a merge la muzeu este un eveniment în sine. Ba chiar mai mult, muzeul este un spațiu marcat, în esență, de organizarea de evenimente. Fiecare piesă de valoare inclusă în colecție, fiecare conferință de specialitate, fiecare expoziție sunt evenimente ce constituie una dintre activitățile esențiale ale muncii echipei muzeului. Și, la rândul lor evenimentele organizate cu scopul revitalizării elementelor de patrimoniu, nu sunt numai manifestări ale creativității și ale dorinței de a le împărtăși cu alții, ci și momente de cunoaștere, de învățare și de cultură. Spectaculoase, uneori chiar memorabile, activitățile de cercetare și valorificare trebuie să asigure o planificare bună, creativitate și divertisment pentru ca participanții indiferent de vârstă să nu fie plictisiți, supraîncărcați cu roluri și mesaje ce urmează să le însușească, și atingerea obiectivelor propuse pentru crearea unei relații frumoase între participanți, crearea unei noi file a istoriei, a imaginii și reputației, ca într-un final să se creeze un management eficient al dezvoltării muzeului. [7]

După cum menționează autorul Enciu Cristina, în lucrarea sa ”Revitalizarea ornamentelor arhaice prin arta contemporană”, educația culturală trebuie privită ”ca resursă de viitor conectată la rădăcinile vii” și scopul de bază al ei constă în revitalizarea conștiinței patrimoniale funcționale, neputând înțelege ”logica arhaică a meșteșugurilor tradiționale dacă nu ești familiarizat cu elementele culturale, cultivat în domeniul propriului patrimoniu local, doar astfel constituindu-le o percepție completă și corectă asupra creațiilor de patrimoniu străvechi, optând astfel pentru o viziune și educație mai bună.” [7]

Tot în acest articol, dna Enciu Cristina ne spune că, această revitalizare a patrimoniului trebuie să fie bazată pe ”un dialog aflat sub semnul diversității, bazat pe un potențial cultural identitar puternic, aflat încă în așteptarea descoperirii și a valorizării sale.” [7]

Astfel, este nevoie de cercetat elementele țesăturilor tradiționale vestimentare, ale textilelor de interior, ale ornamentelor de pe horboțelele de la prosopul tradițional moldovenesc, scoaterea în evidență a broderiei tradiționale, redescoperirea elementelor de port, a artei cămășii cu altiță, a artei populare și a elementelor produselor gastronomice. [5]

Pentru studierea particularităților ornamentale ale țesăturilor tradiționale și clasificarea lor de la ornamentele străvechi s-au făcut cercetări privind aspectele caracteristice unor culturi vegetale, unelte ale țăranilor, un ornament vegetal des întâlnit în lucrările din trecut fiind pomul vieții.

Odată cu dezvoltarea economiei, a industriei și a globalizării foarte multe lucrări naționale tradiționale au suferit schimbări. „Pomul vieții” care este prezent pe covoarele tradiționale, este un ”simbol creștin, fiind inspirat din viața de la sat și are la bază mituri pre-creștine, viața fără moarte.” [7].

Dacă ne referim la textile, atunci găsim o descriere detaliată a rolului și importanței acestora pentru cultura națională, în lucrările autorului Antoniu Marian, care menționează că ”*textile se regăsesc în multe domenii, altele decât domeniul vestimentar, în care ele determină prioritar produsul finit. Din cele mai vechi timpuri textilele s-au făcut remarcate prin: diverse forme de reprezentare, decorul utilizat, tehnicile de obținere, ornamente, cromatică, caracteristicile dimensionale, tipul suportului textil, zona ornamentală, direcția de dispunere a motifelor, caracterul decorului și a modului de finisare a conturilor exterioare, scopul utilizării.*” [1-3]

Textilele pentru interior, sunt utilizate și astăzi în decorul caselor. Frumusețea scoarțelor de interior este caracterizată de o mare diversitate, din grupul lor făcând parte și rumbele, având ca element vizual principal –Rombul.

Analiza structural-compozițională a Rumbelor a definit constituirea lor din linii ce formează figurile geometrice ale panoului central, diverse după numărul repetititudinii liniilor și formelor successive ascendente, direcția de orientare, dimensiuni.

Panoul central este încadrat într-un încadrământ, adică chinar la fel realizat din linii frânte ce determină traiectoria rombului numite „șuvoaie” sau „râuri”.

Liniile ce definesc modulele ornamentale sunt reproduse în culori vii și expresive puse în evidență datorită contrastului de negru al câmpului, cel mai frecvent utilizat. Rareori pot fi întâlnite „câmpuri” de o altă nuanță.

Rombul, se regăsește în toate interpretările stilistice de reprezentare estetică, dar și etnolingvistică.

Astfel, rombul este „botezat” de meșteritele noastre din localitate astfel: prăjițel, jumate de prăjițel, dobă, romburi alungite, romburi pătrate, romburi cu funde(cu banturi) și pot fi separate de linii paralele numite „scaune”. [1]

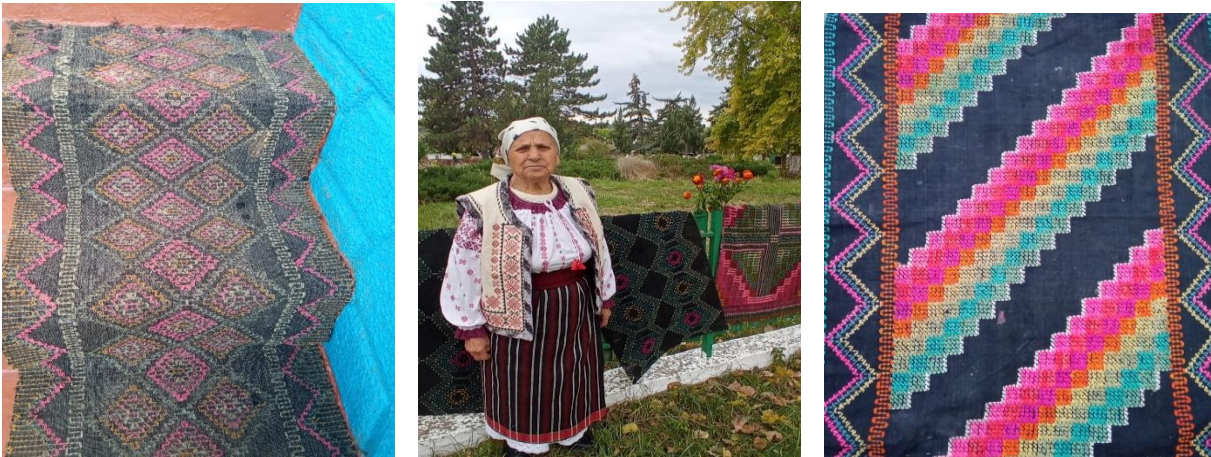

Figura 1 Expoziție de rumbe desfășurată în cadrul Zilelor Europene a Patrimoniului

Sursa: arhiva foto-documentară a MIES, [8]

Prosoapul moldovenesc, țesut manual, se consideră ca un produs textil, care se folosește la diferite ceremonii. Acest lucru este bine cunoscut practic, de toată lumea. Deoarece nu se petrece nici o nuntă, ori un botez fără acest atribut. De menționat că în ultimul timp, acestui atribut i se acordă o atenție destul de mare și interesul față de el a crescut.

Materialul la prosoape iarăși este unul divers, acestea fiind:

- lâna,
- cânepa,
- inul,
- bumbacul,
- borangicul.

Cunoașterea și promovarea tehnicilor și metodelor de țesere a prosoapelor va asigura continuitatea meșteșugului. [4]

În această epocă a progresului, a globalizării este absolut necesar să punem accentual pe nevoia redescoperirii adevăratelor sensuri ale culturii naționale. E de datoria noastră, a fiecăruia de a menține, a revitaliza și a transmite viitoarelor generații arta populară, arta țesutului, arta brodatului etc.

Astfel punem spre analiză costumele populare, care reprezintă nu doar ansamblu cu funcții practice, de acoperire sau de apărare, ci și un ansamblu de semne și simboluri, un limbaj de comunicare, costumele populare reflectând valori sociale, morale și estetice.

Formele simbolice prezente în ornamentele costumului național, de fapt prezintă trăirile oamenilor. Fiecare figură, fiecare desen, fiecare floare et. are sensul său. Un sens trăit la un anumit moment, de către femeia care a țesut sau a brodat acest costum. Contează și trăirile psihologice ale ei la momentul dat.

Figura 2 Expoziție de costume populare

Sursa: arhiva foto-documentară a MIES

Cămașa tradițională cu altiță este un obiect vestimentar care i-a cucerit pe marii designer ai lumii. La șezătorile organizate în zilele noastre participantele sunt îndemnate să cerceteze și să scoată din lăzile de zester albumele cu fotografii pentru a descoperi cămăși autentice, ornamente și motive din timpurile trecute, ba chiar și însăși cămășile străvechi.

În cazul disciplinelor de educație tehnologică se realizează informarea generației noi despre simbolurile cusute pe ie, croiul corect, selectarea pânzei, combinarea culorilor, tehnicilor de brodat și croșetat. Astfel de atelier de creație avem în localitatea vecină Pelinia și în perspectivă, în urma aplicării la proiecte de finanțare din cadrul GAL-lui „Valea Cuboltei”, va fi posibilă implementarea acestuia și la noi în localitate în cadrul muzeului.

Simbolurile moștenite de la strămoși sunt o sursă infinită de valoare spirituală, cu toții moștenind spiritul libertin al strămoșilor, fiind implantat în AND-ul nostru. Primele manifestări de artă erau copilăroase și reflectau viziunea omului de atunci; tot atunci au luat naștere și primele semne cu semnificație mistică: spirala, crucea, pătratul, cercul, forme simple pe care oricine le poate descifra și desena fiind accesibile tuturor, indiferent de statut social, educație sau vârstă.

Autorul Enciu Cristina, ne spune că ”*Arhitectura populară constituie un depozitar al memoriei colective și o enciclopedie culturală menită să ne explice cu ajutorul ornamentului, cele mai profunde simboluri de comunicare prin artă. Limbajul plastic al arhitecturii tradiționale cuprinde atât elemente geometrice, cât și întreaga gamă de motive fiziomorfe și zoomorfe, cosmomorfe și creștine.*” [7]

Ca atare, toate aceste ornamente, prezente pe vesmintele tradiționale, sunt o modalitate de comunicare, deoarece prin aceste simboluri noi putem afla despre caracteristica omului, ce poartă haina dată.

Este foarte important de înțeles că, în procesul de revitalizare și conservare a acestor averi naționale, contează foarte mult și procesul cum vom realiza noi aceste lucrări.

Patrimoniul cultural, inclusiv cel etnografic, este unul divers, mereu este în extindere, dezvoltare și reprezintă sursa permanentă de cunoaștere și inspirație, de creație și inovare științifică și tehnică. ”Patrimoniul etnografic al neamului nostru datează din secolul XIX-lea, regăsindu-se în practicarea diferitor meșteșuguri vechi, în organizarea unor cercuri de etnografie în primele instituții muzeale publice, în diferite expoziții naționale și internaționale.” [3]

În secolul XXI este foarte semnificativă identificarea, cercetarea și promovarea patrimoniului etnografic ca parte integrantă a patrimoniului cultural. Educația și instruirea, după cum menționează și Cristina Enciu, ”*sunt două componente esențiale ale procesului de identificare, valorificare, păstrare și transmitere a cunoștințelor și aptitudinilor de conștientizare a valorilor transmise de patrimoniul etnografic, iar contribuțiile cercetătorilor etnografice sunt esențiale în educație și instruire pentru a satisface cerințele societății contemporane.*” [7]

Figura 3. Lucrări ale patrimoniului etnografic

Sursa: arhiva foto-documentară a MIES

Un alt compartiment care este necesar de revitalizat și salvagardat este patrimoniul cultural imaterial, protejarea căruia intră în responsabilitatea noastră a fiecăruia. Este absolut necesară o conlucrare între autoritățile publice și specialiștii din cadrul instituțiilor publice de cultură având drept scop sensibilizarea și responsabilizarea localității noastre, de a culege de la persoanelor în etate și de a conserva acest tezaur bogat pentru a-l transmite generațiilor viitoare. Doar conlucrând ”*putem transmite resursa culturală în forma sa autentică și nealterată, fundamentală pentru o dezvoltare sustenabilă și durabilă.*” [2-7]

Bucatele tradiționale care reprezintă lumea frumoasă și gustoasă a gastronomiei locale, presupun utilizarea ingredientelor de genă locală ce cumulează valori derivate din oportunitățile naturale ale fiecărei localități rurale. [2-5] Este foarte important de cercetat și de păstrat acele rețete și metode de preparare a bucatelor tradiționale, care având poate aceleași denumiri pot fi la vedere și gust diferite, și invers, aceleași rețete pot fi numite diferit, în dependență de zonă, ba chiar într-o localitate în dependență de mahala sau de multe ori de fiecare gospodină în parte.

Satul Sofia fiind constituit din patru mahalale: bădiceni, mândiceni, ruși și strâmbeni, aceasta în corespundere cu localitățile din care au venit primii locuitori când boierul Hasnaș a întemeiat satul, are deci și tradiții, rețete și moduri de preparare diferit. După cum menționează și autorul Babenco C., și Cazac V. ”*Cunoașterea ingredientelor utilizate, a termenilor, tehnologiilor de preparare, semnificației și tradițiilor reprezintă un obiectiv educațional, dar și de cercetare care merită atenție în vederea asigurării continuității ei.*” [5]

Nici un eveniment din viața localităților și deci și a oamenilor, precum: nunta, botezul, zilele de naștere, etc nu se desfășoară fără punerea pe masa de sărbătoare a diferitor bucate tradiționale care reflectă și caracteristicile sărbătorii și gustul autentic păstrat ca acolo la țară unde s-a născut veșnicia.

Referințe:

1. ANTONIU Marian. *Țesături tradiționale din interior și județul Vaslui din prima jumătate a sec. al XX-lea*
2. DCTTS Drochia, Primăria Sofia, *Cartografierea raionului Drochia. Satul Sofia. Cheia veșniciei noastre*, Drochia, 2021
3. MIRON V., TOMIȚA P., *Managementul resurselor turistice din R. Moldova*, Chișinău, 2007
4. SCHIȚCO Valeriu, Iacob BABĂRĂ, Elena BABĂRĂ, *Satul Sofia, trecut și prezent*, Vol. I, II
5. BABCENCO Coralia, dr. Viorica Cazac, *Tradițiile gastronomice ale bucatelor dulci și sarmalelor din Republica Moldova*, Universitatea Tehnică de Stat a Moldovei
6. CAZAC Viorica, URȘU Elena, CUCERENCU Marin, *Diversitatea Rumbelor Basarabene*, Universitatea Tehnică de Stat Conferința Științifică Internațională. *Valorificarea patrimoniului etnocultural în cercetare și educație*. Ediția V
7. ENCIU Cristina, *Revitalizarea ornamentelor arhaice prin arta contemporană*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
8. LAZAR Natalia, dr., *Dinamica unor elemente ale patrimoniului cultural imaterial. Programul „Tezaure Umane VII”*. Univ. Teh. Cluj-Napoca, Centrul Univer Nord, Baia Mare, România